

T.C. BAŞBAKANLIK ÖZÜRLÜLER İDARESİ BAŞKANLIğI

I. ÖZÜRLÜLER ŞURASI

ÇAđDAS TOPLUM
YAŞAM
ve
ÖZÜRLÜLER

TASLAK KARARLAR

29 KASIM - 02 ARALIK 1999
Hacettepe Üniversitesi - ANKARA

ÖNSÖZ

Özürllüer Şurası, Başbakanlık Özürllüer İdaresi Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında 571 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 20. Maddesi gereğince iki yılda bir yapılması zorunlu olan, Özürllüer İdaresi Başkanlığı'nın en yüksek danışma kurulu olup, ana teması "Çağdaş Toplum, Çağdaş Yaşam ve Özürllüer olarak belirlenmiş ve Şura Komisyonları bez ayrı konuda çalışmalarını yürütmüşlerdir.

- * Özürllüer ile ilgili Sosyal Politika, Yönetim ve Örgütlenme,*
- * Özürllü Hakları, Hizmetler ve Mevzuat,*
- * Özürllülüğün Nedenleri ve Önlenmesi,*
- * Özürllülerin Toplumsal Yaşama Tam Katılımı,*
- * Özürllüer Alanında İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi, Teknolojiğ Kullanımı ve Fiziksel Çevrenin Düzenlenmesi.*

Şura Komisyonlarının hazırlamış olduğı Ön Komisyon Raporları, Şura'ya hazırlık dökümanı niteliğini taşımaktadır. Raporlarda özürllülerin sorunlarının çözümüne ilişkin öneriler sunulmuştur.

Şura kararlarının oluşturulmasına hazırlık olması düşüncesıyla, Özürlüler İdaresi Başkanlığına oluşturulan bir grup tarafından, bu öneriler ayrıca biraraya getirilerek "Şura Taslak Kararları" adıyla bir kitapçık hazırlanmış ve bilgilerinize sunulmuştur. Öneriler ile ilgili kurum / kuruluşlar ve süre tahmini olarak belirtilmiştir, ilaveler ve düzeltmeler yapılacaktır.

7. Özürlüler Şura kararlarının yakın zamanda uygulamaya dönüştürülmesi dileğiyle, Şura çalışmalarına katkıda bulunan tüm üyelere Şura Sekreterliği adına teşekkürlerimizi sunarız.

Prof. Dr. Necate BAYKOÇ DÖNMEZ
Şura Koordinatörü

T.C. BAŞBAKANLIK
ÖZÜRLÜLER İDARESİ BAŞKANLIĞI
I. ÖZÜRLÜLER ŞURASI

Prof. Dr. Şuayip ÜŞENMEZ

Devlet Bakanı

Dr. Mehmet ÖZER
Fikret GÖKÇE
Güler SAYGIN

Özürlüler İdaresi Başkanı
Özürlüler İdaresi Başkan Yardımcısı
Özürlüler İdaresi Başkan Yardımcısı

ŞURA KOORDİNATÖRÜ

Prof.Dr. Necate BAYKOÇ DÖNMEZ

Başkanlık Danışmanı

ŞURA YÜRÜTME KURULU ÜYELERİ

Ali KURT
Gönül EGE
Nesrin E.BEZİRCİOĞLU
Sebahattin KÖKTÜRK
Süleyman RIDVANOĞLU
Dr.Zekai ÖZTÜRK

I. Hukuk Müşaviri
Eğitim Dairesi Başkanı
Sosyal Hayata Uyum Dairesi Başkanı
Tıbbi Hizmetler Dairesi Başkanı
Mesleki Rehabilitasyon ve İstihdam Dairesi Başkanı.
Personel Dairesi Başkanı

ŞURA SEKRETERLİĞİ

Gönül EGE
F. Ender ARİFİOĞLU
Yurdagül GÜNEŞ
Coşgun GÜRBOĞA
Handan ARSLANTAŞ
Nilüfer OKUCU

Eğitim Dairesi Başkanı
Şube Müdürü
Eğitim Uzmanı
Özürlüler Uzman Yardımcısı
Özürlüler Uzman Yardımcısı
Sistem Çözümleyicisi

1. ÖZÜRLÜLER ŞURASI TASLAK KARARLARI

	ÖNERİLER	İLGİLİ KURULUŞLAR	SÜRE
1	Ülkemizdeki özürllülerin sayısı, özür durumu, özürllülük nedeni, özürllülere ait demografik bilgiler ile özürllü bireylerin istihdam ve eğitim durumlarına ilişkin bilgilerin derlenmesi amacıyla ülke çapında bir araştırma yapılarak, oluşturulan veri tabanı ile Özürllüler İdaresi Başkanlığı bünyesinde bir "Bilgi Bankası" kurulmalıdır.	Özürllüler İdaresi Başkanlığı DİE TODAE Üniversiteler Sivil Toplum Örgütleri	2 Yıl
2	İnternet ortamında özürllülük, nedenleri, erken tanılama, tedavi imkanları, yeni teknolojiler, özürllülere hizmet veren kurum ve kuruluşlar, mevzuat, haklar ve olanaklar ile sosyal, kültürel ve sportif etkinliklere ilişkin duyuruların yer aldığı bir site kurulmalıdır.	Özürllüler İdaresi Başkanlığı	2 yıl
3	Toplumda özürllü bireylere yönelik varolabilen olumsuz tutum ve davranışların değiştirilmesine özürllülüğün nedenleri, nasıl önlenebileceği, özürllü bireylere ve ailelerine nasıl yardımcı olunabileceği konusunda doğru bilgilerin verilmesine yönelik programlar yapılmalıdır. Özürllülerle ilgili teknolojik ve bilimsel gelişmelere ilişkin yayınlar doğru ve gerçekçi olmalıdır.	Basın Yayın Kuruluşları Yerel Yönetimler Sivil Toplum Örgütleri Üniversiteler RTÜK Sağlık Bakanlığı Milli Eğitim Bakanlığı Özürllüler İdaresi Başkanlığı	Sürekli
4	Ana-çocuk sağlığı merkezleri, sağlık ocakları, hastaneler, sinema, tiyatro, kongre, konferans, fuar gibi topluma açık ve doğrudan hizmet götüren yerlerde toplumun özürllü bireylere yönelik bilgi ve duyarlılığını artırmak üzere afiş, broşür, kitapçık vb.nin dağıtılması sağlanmalıdır.	Sağlık Bakanlığı Kültür Bakanlığı Yerel Yönetimler Üniversiteler Sivil Toplum Örgütleri Özürllüler İdaresi Başkanlığı	Sürekli
5	Aileler doğum öncesi, gebelik ve doğum sonrasında özürllülük nedenleri ile erken tanı ve tedavi konularında eğitim seminerleri ve broşürlerle bilinçlendirilmelidir.	Sağlık Bakanlığı Milli Eğitim Bakanlığı Sivil Toplum Örgütleri Basın Yayın Kuruluşları Özürllüler İdaresi Başkanlığı Aile Araştırma Kurumu	2 yıl
6	Özürllülük durumu ve özürllü bireyler hakkında toplumdaki bireyleri bilgilendirici programların, izlenme oranının en yüksek olduğu zamanlarda yayınlanması sağlanmalıdır.	Basın ve Yayın Kuruluşları RTÜK	Sürekli

7	Özürlülük nedenleri arasında bulunan doğal afet ve kaza durumlarında, özürlülüğü önleyebilecek bilinçli ilkyardımın zorunlu bir ders olarak müfredat programlarında yer alması ve temel kuralların spot filmler halinde televizyonlarda yayınlanması sağlanmalıdır.	Özürlüler İdaresi Başkanlığı Milli Eğitim Bakanlığı Sağlık Bakanlığı Televizyon kuruluşları Üniversiteler RTÜK	1 yıl
8	Eğitim yaşamları boyunca gençler özürlülüğün nedenleri ve önlenmesi konusunda, eğitim olanağından yoksun bırakılan gençler ise ülke genelinde örgütlenmiş bulunan "Halk Eğitim Merkezleri" ve basın yayın organları yoluyla konuyla ilgili olarak bilinçlendirilmelidir.	Milli Eğitim Bakanlığı Sağlık Bakanlığı Üniversiteler Basın Yayın Kuruluşları Özürlüler İdaresi Başkanlığı	Sürekli
9	Özürlü bireylerin ailelerini ya da kendilerine bakacak tüm yakınlarını kaybetmeleri durumunda bakımlarını üstlenecek kurumsal modellerin kamu ve özel sigorta sistemleri tarafından oluşturulması sağlanmalıdır.	Özürlüler İdaresi Başkanlığı Sağlık Bakanlığı SHÇEK Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Özel Sigorta Şirketleri Emekli Sandığı SSK Bağ-Kur Sivil Toplum Örgütleri	1 Yıl
10	Bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve ulaşılabilirliğinin sağlanması için ev ağırlıklı programlar yaygınlaştırılmalıdır.	Sağlık Bakanlığı SHÇEK Üniversiteler	1 Yıl
11	Rehabilitasyon sürecinin önemli bir parçasını oluşturan özürlü bireylerin ailelerine yönelik danışmanlık hizmetlerinin geliştirilmesi ve aile eğitimine ağırlık verilmesi sağlanmalıdır.	Milli Eğitim Bakanlığı Aile Araştırma Kurumu Üniversiteler Sivil Toplum Örgütleri	1 Yıl
12	Televizyon programları ile çeşitli kültürel ve sosyal etkinliklerde işitme engelli bireylere yönelik ifade dilinin kullanılması sağlanmalıdır.	Görsel Medya RTÜK Üniversiteler	1 Yıl
13	Gezici kütüphaneler çoğaltılarak özürlü bireylerin bu hizmetten yararlanması sağlanmalıdır.	Kültür Bakanlığı Özel Kuruluşlar	Sürekli
14	Özürlüler tarafından veya özürlülere yönelik gerçekleştirilen bilimsel, sanatsal, kültürel ve sportif etkinlikler medyada yer almalıdır.	Basın Yayın Kuruluşları	Sürekli

15	Özürülerin kendilerini geliştirme ve toplumsal yaşamla bütünleşme olanağı yaratan sosyal, kültürel, sanatsal, eğitsel ve sportif amaçlı kurs ve etkinliklerden ücretsiz yararlanmaları sağlanmalıdır.	Milli Eğitim Bakanlığı Kültür Bakanlığı Spordan sorumlu Devlet Bakanlığı Yerel yönetimler Özel kuruluşlar	Sürekli
16	Özürü bireye sahip ailelerin onları daha iyi tanımaları ve anlamalarını sağlayabilmek amacıyla ücretsiz dağıtılabilecek kitapçıklar basılmalı ve etkileşimli aile seminerleri düzenlenmelidir.	Özürüler İdaresi Başkanlığı Milli Eğitim Bakanlığı Sağlık Bakanlığı SHÇEK Aile Araştırma Kurumu Üniversiteler Sivil Toplum Örgütleri Basın Yayın Kuruluşları	Sürekli
17	Özürü bireylerin özellikleri, mesleki bilgi ve yetenekleri konusunda işverenleri bilgilendirmek üzere çeşitli toplantılar, seminerler ve hizmetiçi eğitim programları düzenlenmelidir.	İş ve İşçi Bulma Kurumu Üniversiteler Milli Eğitim Bakanlığı SHÇEK	2 yıl
18	Özürü işçi çalıştıran işletmelerde işveren ve personel özürülük konusunda seminerler ve broşürlerle bilinçlendirilmeli; bu yolla olası yanlış tutum ve davranışlar ortadan kaldırılmalıdır.	Çalışma Bakanlığı Milli Eğitim Bakanlığı İş ve İşçi Bulma Kurumu Üniversiteler Sivil Toplum Örgütleri	2 Yıl
19	Özürülerin sendikalarda örgütlenmeleri desteklenmeli ve özürülük konusunda sendikalara yönelik eğitim çalışmaları, seminerler düzenlenmelidir.	Sivil Toplum Örgütleri Üniversiteler Özürü istihdam eden kamu ve özel sektör kuruluşları	1 yıl
20	İş ve İşçi Bulma Kurumu tarafından istihdam garantili olarak düzenlenen işgücü yetiştirme kurslarından özürü olmayan kursiyerlerle birlikte özürülerin de yararlanabileceği kaynaştırmalı bir program uygulanmalıdır.	İş ve İşçi Bulma Kurumu Üniversiteler Sivil Toplum Örgütleri	1 Yıl
21	İstihdam sonucu izlenmeli, özürülerin işe ve işyerine uyumu takip edilerek uygulanan programdaki eksiklikler giderilmelidir.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İİBK Üniversiteler Sivil Toplum Örgütleri	1 Yıl

22	Kendi işini kurma veya korumalı işyeri kurmaya yönelik hizmetler ilgili kuruluşların temsilcilerinden oluşan bir koordinasyon merkezi tarafından yürütülmelidir.	Özürlüler İdaresi Başkanlığı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Maliye Bakanlığı İİBK Bankalar Türkiye Sakatlar Konfederasyonu Sivil Toplum Örgütleri	Sürekli
23	Özürlülerin rehabilite edilecekleri iş ve meslekler işgücü piyasasının koşulları ve gereksinimleri analiz edilerek ortaya konmalı ve özürlü bireyler ilgi, istek ve yeteneklerine göre yetiştirilmelidir.	İİBK Yerel Yönetimler Üniversiteler Sivil Toplum Örgütleri DİE	Sürekli
24	Özürlülere hizmet veren kurumların denetimini yapmakla görevlendirilen müfettişlerin, özürlüler konusunda bilgilendirilmeleri sağlanmalıdır.	Milli Eğitim Bakanlığı Üniversiteler SHÇEK	Sürekli
25	Sigorta sistemlerinin suistimaline yol açacak ve sistemi zarara sokacak uygulamaların önüne geçmek için gerekli kriterler saptanarak, konunun uzmanlarınca ortak bir denetim mekanizması kurulmalıdır.	SSK Emekli Sandığı Bağ-Kur Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Özel sigorta şirketleri Sağlık Bakanlığı Üniversiteler	2 yıl
26	Devletin engelli birey ve ailelerine bu konuda çalışan uzmanlara çıkarılan yasalar, mevzuat değişiklikleri, hizmetler, gelişen teknoloji konularında bilgi vermek yükümlülüğü mevzuatta yer almalıdır. Bilgilendirme ve bilinçlendirme ile ilgili danışma büroları kurulmalı, işlevlerini açmalı her kurumda ayrı ayrı birimler bulunmalı ve koordinasyon Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından sağlanmalıdır.	Başbakanlık, Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı ve İlgili Bakanlıklar	2 yıl
27	Koruyucu önlemler ve özellikle prenatal tanı konularında ailelerin bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi ve tıbbi bakımda eşitliğin saptanabilmesi için yasalara yeni hükümler eklenmeli, ulusal bir erken tanı ve tarama politikası geliştirilmelidir.	Sağlık Bakanlığı	1 yıl

28	Genetik Tanı Merkezlerinde bulunması gereken personel içinde kadın doğum uzmanlarının yer alması doğrultusunda yeni bir düzenleme yapılmalıdır. Ayrıca bu hizmetlerin ekip çalışması içinde koordineli bir şekilde yürütülebilmesi sağlanmalıdır.	Sağlık Bakanlığı ve Üniversiteler	2 yıl
29	Ulusal ve yerel düzeyde engellilerin cihaz alımını kolaylaştırmak, cihazların alım ve onarımındaki güçlükleri gidermek amacıyla her ilde Sosyal hizmetler İl Müdürlükleri bünyesinde "Engelliler Destek Hizmet Birimlerinin" açılması için yasal düzenlemeler yapılmalı, her düzeyde eşgüdüm ve işbirliği sağlanmalıdır. Ayrıca yerel örgütlerde de benzeri birimlerin oluşturulması için düzenlemeler yapılmalıdır.	Yerel Yönetimler, Valilikler, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı, SSK, Bağ-Kur, Emekli Sandığı	1 yıl
30	Gümrük Yönetmeliğine, eğitim araçlarının ve tıbbi olarak alınması zorunlu besinlerin temini için gümrük vergisi muafiyeti getirilmesi doğrultusunda bir hüküm eklenmelidir.	Maliye Bakanlığı ve Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı	1 yıl
31	Yardımcı cihazları ve araç gereçleri ithal eden ve pazarlayan kuruluşların denetimini sağlayacak bir mekanizmanın oluşturulması için ilgili mevzuata bir madde eklenmelidir.	Sağlık Bakanlığı, Gümrük Müsteşarlığı ve Sivil Toplum Örgütleri	1 yıl
32	Yardımcı cihaz ve araç-gereçlerin standardizasyonu için sorumlu olan kişilere yaptırım uygulanması ve denetiminin sağlanması gerekmektedir. Protez-ortez atölyelerine yönelik bir standart belirlenmeli ve denetim olmalıdır. Yalnızca ön lisans, lisans ve lisans üstü düzeyde protez-ortez konusunda eğitim almış kişilerin bu atölyeleri açabilmesi için mevzuat düzenlemeleri yapılmalıdır.	Türk Standartları Enstitüsü ve Sağlık Bakanlığı, Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Sivil Toplum Örgütleri	1 yıl
33	Yardımcı cihaz ve araç-gereçlerin alınmasında devlet tarafından yapılacak yardım miktarlarının reel değerleri göz önünde bulundurulmalı, kullanıma uygun mevcutlarının piyasa değerleri dikkate alınarak düzenleme yapılabilmesi ile bu cihazlar için getirilen % 10 ve % 20 katkı payının kaldırılması konusunda mevzuat hükmü getirilmelidir.	Maliye Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu	1 yıl
34	Engellilerin çalışma gücünü belirleyecek kurul Çalışma Bakanlığı bünyesinde çoklu disiplinler yaklaşımıyla ele alınmalı kurulun; fizyoterapist, psikolog, çocuk gelişimi ve eğitimcisi, özel eğitimci, sosyal hizmet uzmanı ve İş ve İşçi Bulma Kurumu temsilcilerinden oluşacağına ilişkin bir madde eklenmelidir.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sivil Toplum Örgütleri, Kamu ve Özel Kurum ve Kuruluş Yetkilileri	1 yıl

35	Özürü işçi çalıştırma zorunluluğu kistası olan 50 ve daha fazla işçi çalıştırma koşulunu ülkenin ekonomik ve bölgesel koşulları göz önünde bulundurularak yeniden düzenlenmeli ve bu sayı aşağı çekilmelidir.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Başbakanlık Özürü İdaresi Başkanlığı	2 yıl
36	Ülkemizde çoğunlukla bulunan küçük ölçekli sanayi ve ticaret kuruluşlarında da özürü çalıştırılmasının özendirilmesi amacıyla 1475 sayılı İş Kanununun 98. Maddesinin 3.11.1998 tarihli ve 3493 sayılı kanunla değişik "c" bendinin ikinci fıkkı "49 kişi ve daha az işçi çalıştıran işveren veya vekili her çalıştırdığı sakat ve eski hükümlü için 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa göre ödemeleri gereken sigorta prim hisselerinin % 50 sini hazine öder" hükmü eklenmelidir.	Maliye Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Başbakanlık Özürü İdaresi Başkanlığı	1 yıl
37	Devlet memurluğuna alınma ile ilgili mevzuatta yapılacak sınavlarda engellilik durumlarının özellikle dikkate alınmasının gerekliliği izleme mekanizması ile sağlanmalıdır.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve Başbakanlık Devlet Personel Dairesi Başkanlığı	1 yıl
38	Özürülerin istihdamı konusunda yapılacak düzenlemelerde gerek kamu gerek özel sektörde işçi işveren-devlet kesimlerinin biraraya gelmesi sağlanmalı, cezai yaptırımların yanında ödüllendirmenin de söz konusu olması gerekmektedir.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Başbakanlık Özürü İdaresi Başkanlığı, İşçi ve İşveren Sendikaları	2 yıl
39	4046 sayılı yasada kapatma ve tasfiye halleri dışında iş akdi feshedilenlerin yasada belirtilen hükümlerinin güvence altına alınması sağlanmalıdır. Bununla birlikte Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından özelleştirilen kuruluşların devredilmesi aşamasında özürülerin korunmasına ve adı geçen yasada belirtilen hükümlerin uygulanmasına yönelik tedbirlerin özellikle sözleşmelerde yer alması sağlanmalıdır.	Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, İşçi-İşveren Sendikaları	1 yıl
40	Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından gerçekleştirilen Hanehalkı İşgücü Anketleri kapsamında özürü işgücü konusunda da bilgi toplanması sağlanmalıdır. DİE tarafından yapılan diğer sosyal, kültürel ve ekonomik araştırmalarda özürülerle ilgili verilerin elde edilmesi sağlanmalıdır.	Başbakanlık Özürü İdaresi Başkanlığı ve Devlet İstatistik Enstitüsü	1 yıl
41	Gerek istihdam imkanlarını belirlemek ve üyelerine bunu bildirmek ve onları işe hazır hale getirmek için ; gerekse kendi üretimlerini yine kendilerinin yapması için iş kooperatifi kurma girişimleri devletin öncülük edeceği bir yöntem olarak benimsenmelidir.	Sanayi Bakanlığı, Devlet Bankaları, Tarım ve Kredi Kooperatifleri Birliği	2 yıl
42	Özürülere mesleki rehabilitasyon aldıkları süre içerisinde asgari ücret düzeyinde ödeme yapılması ve sigorta kapsamına alınmaları sağlanmalıdır.	Maliye Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, SSK, Emekli Sandığı, Bağ-Kur	1 yıl

43	Mesleki rehabilitasyon merkezlerinin kurulması, donanımı ve eğitim süresince kullanılacak malzemelerle ilgili maddi kaynak, 21.10.1998 tarih ve 4382 sayılı yasa kapsamında İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü bütçesinin özel tertibinde oluşturulan fondan karşılanmalıdır.	İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü , Sağlık Bakanlığı, Başbakanlık Özürölüler İdaresi Başkanlığı	1 yıl
44	Özürölüye rehabilitasyon hizmetleri veren merkezlerde, özel eğitim okullarında, hastanelerde vb. yerlerde görev alacak kadroların artırılması gerekmektedir. Bu amaçla Devlet Personel Kanununun günün gelişmeleri ve gelişen meslekler dikkate alınarak yeniden gözden geçirilmesi ve değişik kadrolara yer verilmesi gerekmektedir. Örneğin Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim-öğretim kurumlarına "öğretmen" dışında başka adlarla da (program geliştirici gibi) eleman alımını sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.	YÖK, Devlet Personel Başkanlığı, Sağlık Bakanlığı, SHÇEK, SSK	1 yıl
45	3308 sayılı Çıracılık ve Mesleki Eğitim Kanunu'nda özürölüler aleyhine olan veya farklı uygulamalara neden olabilecek maddeler kaldırılmalıdır. (örneğin; sağlık kurulu raporu zorunluluğu ,sağlık durumu gireceği mesleğe uygun olmamak gibi ifadelerin açık olmaması.)	Başbakanlık Özürölüler İdaresi Başkanlığı , Milli Eğitim Bakanlığı , Sağlık Bakanlığı	1 yıl
46	3308 sayılı Çıracılık ve Mesleki Eğitim Kanunu gereğince Çıracılık Eğitim Merkezlerinden işletmelerde pratik eğitime tabi tutulacak kişiler arasından % 3 oranında özürölü alınması konusunda çaba gösterilmelidir.	Milli Eğitim Bakanlığı, Sanayi Bakanlığı	1 yıl
47	2022 Sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun " günün koşullarına uygun yeniden düzenlenmelidir.	Başbakanlık Özürölüler İdaresi Başkanlığı , Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Emekli Sandığı	2 yıl
48	Sosyal güvenlik alanında yürürlükte olan üç temel kanunun malullük aylığı bağlanmasına ilişkin hükümleri dikkate alınarak 2022 sayılı kanunun 1. Maddesinin 1. fıkrasında engelli çiftlerin her ikisinin de başkalarının bakımına muhtaç olması halinde, her iki engelliye de ayrı ayrı aylık bağlanması ve bu aylık miktarının her biri için en az % 80 zamlı olarak belirlenmesi hükmüne bağlanmalıdır.	Maliye Bakanlığı,	1 yıl
49	Engelli yetişkinlerin ve ağır derecede engelli olanların devletin sorumluluğunda olan "korunmak hakkından" yararlanabilmeleri için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, SHÇEK	1 yıl

50	Engellilerin günlük yaşamlarını kolaylaştırıcı protez, yardımcı ve eğitim araç-gereç materyallerinden KDV alınmaması doğrultusunda mevzuat düzenlemesi yapılmalıdır.	Maliye Bakanlığı	1 yıl
51	Borçlar Kanununun 14. Maddesi teknolojik gelişmelere paralel olarak tartışmaya açılmalıdır	Maliye Bakanlığı, Hukuk Fakülteleri, Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı ve Sivil Toplum Örgütleri	1 yıl
52	İstihdamla ilgili uygulamadaki aksaklıkların giderilmesi için tüm istihdam yasalarını, kararname ve özel kanunları kapsayan tek bir mevzuat oluşturulmalıdır.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Devlet Personel Başkanlığı, Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı	1 yıl
53	571 sayılı kanun hükmünde kararnamenin 3'üncü kısım madde 18 de yer alan "i" bendi, "özürlüler yüksek kuruluna Türkiye sakatlar konfederasyonu genel başkanı ve diğer özürlü gruplarını temsilen 4 federasyon başkanı katılır", şeklinde değiştirilmelidir.	Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı ve Sivil Toplum Örgütleri	2 yıl
54	Engellilerle ilgili hizmetlerin yürütülebilmesi için bu hizmetleri ifa edecek kurumların kendi kuruluş yasalarında gerekli düzenlemeler yapılmış olmakla birlikte engellilerle ilgili hak ve hizmetlere yönelik "Çerçeve Yasa" çıkarılmalıdır.	Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Sivil Toplum Örgütleri, ilgili bakanlıklar	2 yıl
55	Engellilerle ilgili dernek ve vakıfların denetimlerinin hangi kuruluş tarafından yapılacağı konusu yeniden tartışmaya açılarak, oluşturulan görüş çerçevesinde mevzuat düzenlemesine gidilmelidir.	Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Sivil Toplum Örgütleri, İçişleri Bakanlığı	2 yıl
56	Engelliler için Vakıflar bünyesinde oluşturulan İş-egitim atölyelerine 18.02.1987 gün ve 87/11519 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla vergi bağıışıklığı tanınmış olmasına karşın, 27 Mart 1994 gün ve 21887 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 49 sayılı tebliğ ile "İktisadi Teşebbüs" olarak kabul edilmesi ve vergiye bağlanması hukuk ve uygulama açısından sorun oluşturduğundan adı geçen tebliğin ilgili maddesinin uygulamadan kaldırılması gerekmektedir.	Maliye Bakanlığı	2 yıl
57	572 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile değiştirilen 1580 Sayılı Belediyeler Yasasının 15. maddesinin 81. Bendindeki "indirimli" ibaresi kaldırılmalıdır.	İçişleri Bakanlığı	1 yıl

58	Özürü bireye bakmakla yükümlü olan kişinin fiili çalıştığı her yıla iki ay itibari hizmet süresi ilavesi yapılmalıdır.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, SSK, Bağ-Kur, Emekli Sandığı	2 yıl
59	Çalışma saatlerinde ve sürelerinde esneklik sağlanmalı; özürüye bakmakla yükümlü kişinin iznini istediği dönemlerde ve istediği dilimlere bölerek kullanması. Yıllık izin süresinin iki katına çıkarılması sağlanmalıdır.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Devlet Personel Başkanlığı	2 yıl
60	Özürü bireyin çalışmadığı durumdaki ailelerde anne-baba veya diğer aile bireylerinden birisine istihdam önceliği verilmelidir.	Devlet Personel Başkanlığı, İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü	2 yıl
61	Özürü bireyi olan aileler için düşük faizli konut, araba, iş vb. kredisi ile özürü çocuk ve ailedeki diğer çocuklar için burs olanakları yaratılmalı; ailenin özürü bireyi taşımada kullanacağı araçlarda gümrük muafiyeti sağlanmalıdır.	Maliye Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Devlet ve özel bankalar, Gümrük Müsteşarlığı	2 yıl
62	Devlet tarafından yapılan eğitim ve gelişim yardımı uygulaması, tüm özürü çocuk sahibi aileleri kapsamalıdır.	Maliye Bakanlığı, Sosyal Sigortalar Kurumu, Bağ-kur, Emekli Sandığı, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu	2 yıl
63	S.H.Ç.E.K. " Aynı Nakdi Yardım Yönetmeliği"ne göre yapılan yardım özürü bireye sahip aileler lehine farklılaştırılmalı, özürünün bakımının tek kişi tarafından üstlenildiği durumlarda ailenin maddi yönden daha da fazla desteklenmesi sağlanmalıdır.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu	2 yıl
64	Protez malzemelerinin yüksek standartlarda üretilmesi ve bu standartların gelişmiş ülke standartlarına yaklaşabilmesi için çalışmalar yapılmalıdır.	Türk Standartları Enstitüsü, Üniversiteler	1 yıl
65	Üretilen protez ve ortez açısından ödemeyi yapan kişi ve kurumun mağdur olmasını önlemek için sosyal güvenlik kurum ve kuruluşları (özel-resmi) bünyelerinde denetim komisyonları oluşturmalıdır. Bu komisyonlar protez-ortez üreticileri ile birlikte güncel olarak fiyatları da belirlemeli, ayrıntıları ile yayınlamalıdır. Bir başka yaklaşım tarzı olarak bütün sosyal güvenlik kuruluşları bir üst kurul oluşturmalı ve kurul aracılığı ile yapılan imalatlar denetlenmelidir. İstenildiğinde özel olarak yaptırılan ortez-protezlerin kontrolü de bu kurul tarafından yapılmalıdır.	Sosyal Güvenlik Kuruluşları Üniversitelerin ilgili bölümleri	1 yıl

66	Hastane yataklarının %5 inin fizik tedavi ve rehabilitasyon kliniğine ayrılması ve mümkün olan her durumda büyük illerde hastaneler ile rehabilitasyon merkezlerinin açılması gerekmektedir.	Sağlık Bakanlığı, Üniversiteler,	1 yıl
67	Özürülerin teşhis ve tedavisinde kullanılan yeni tıp yöntemlerinin resmi ve özel sağlık sigorta sistemine dahil edilmesi gerekmektedir. Çok özel durumlarda ve çoğu geçici olarak kullanılan birçok tıbbi malzemenin parası devlet tarafından karşılanırken, özürü bireyin bir kez alacağı ama yıllarca kullanacağı ve çok ihtiyacı olan bir çok günlük yaşam aktivitesi araç-gereci ve hijyenik malzeme mevcuttur. Bunların Emekli Sandığı, SSK ve kurumların ödemekle yükümlü olduğu sağlık harcamaları kalemlerine dahil edilmeleri ve sık sık güncelleştirilmeleri gerekmektedir. Aynı husus özel sigorta sistemi için de geçerli olmalıdır.	Sağlık Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Kuruluşları	2 yıl
68	Yatak sayısı 400' ü geçen eğitim hastaneleri ile tıp fakülteleri hastanelerinde başhekimliğe bağlı ortez-protez atölyeleri kurulmalıdır.	Sağlık Bakanlığı, Üniversiteler, SSK	2 yıl
69	Ortopedi ile ilgili üretim ve uygulama yapan merkezlerin, hastaların rehabilitasyonu, cihazların uygunluğunun kontrolü için doktor ve fizyoterapist bulundurmaları veya uygun bir rehabilitasyon merkezi ile işbirliği yapmaları konusu yasa ile düzenlenmelidir.	Sağlık Bakanlığı,	1 yıl
70	Rehabilitasyon hizmeti veren sağlık personelinin görev, yetki ve sorumluluklarını düzenleyen mevzuatın çıkartılması ve görev analizlerinin yapılması ile hizmet sunumundaki sorunlar ortadan kaldırılmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	2-3 yıl
71	Yüksek öğrenime hak kazanan engellilerden gereksinimi olanların yüksek öğrenim harcından muaf tutulması için düzenlemeler yapılmalıdır.	YÖK	1 yıl
72	Aile bireylerinin kişisel dinlenme, eğlenme vb. gereksinimlerinin karşılanması ve rahatlatılabilmesi amacıyla özürü bireyi kısa süre bırakabilecekleri merkezler-kurumlar oluşturulmalı veya varolan kurumlar bu işlevi de görecek şekilde yapılandırılmalıdır.	SHÇEK Yerel Yönetimler Milli Eğitim Bakanlığı	2 yıl
74	Engellilerin eğitiminde ve rehabilitasyonunda kullanılacak araç gereçlerin üretilebileceği ve sağlanabileceği merkezler kurulmalıdır.	Milli Eğitim Bakanlığı, Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları, Yerel Yönetimler	1-2 yıl

75	Turizm Bakanlığının Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği ve puanlama ölçütlerinde fiziksel düzenleme şartlarını tüm özür gruplarına yönelik olarak tüm turistik konaklama tesislerinde araması, bu işletmelerin denetiminin daha etkin yapılması.	Turizm Bakanlığı,	2 yıl
76	0-3 yaşlar arasında gelişim geriliği olan bebeklerin saptanması.	Sağlık Bakanlığı, Üniversiteler, SSK, Büyükşehir Belediyeleri, Genelkurmay Başkanlığı	1 yıl
77	Ana ve Çocuk Sağlığı Merkezlerinde, Sağlık Ocaklarında gelişimi izleme birimlerinin kurulması.	Sağlık Bakanlığı	2 yıl
78	Özel Eğitim gerektiren çocukların erken teşhis ilkelerine uygun şekilde teşhis edilmelerine özel önem verilmesi. Rehberlik ve Araştırma Merkezlerindeki teşhislerin çok ciddi şekilde denetlenmesi. Bu kurumlara özürlerle ilgili uzman kişilerin atanmasına özen gösterilmesi.	Sağlık Bakanlığı Milli Eğitim Bakanlığı	1 yıl
79	Zihinsel Engelli çocukların hangi beceri, dil düzeyi ve davranışlara sahip olduğunu belirleyecek ve çocukların eğitim ortamlarına uygun biçimde yerleştirilmesini sağlayacak ölçüt bağımlı testler kullanılması.	İlgili Kurumlar ve Üniversiteler	1 yıl
80	Sağlık hizmetlerinin özürünün konutuna götürülmesinin sağlanması.		1-3 yıl
81	Özürli bireylerin mesleki eğitim olanağından yararlanmaları sağlanması, mesleki rehabilitasyon hizmetleri nitelik ve nicelik olarak iyileştirilmesi.	Milli Eğitim Bakanlığı İş ve İşçi Bulma Kur. S.H.Ç.E.K. Sivil Toplum Örgütleri Yerel Yönetimler	1-3 Yıl
82	Sürücülere psikoteknik değerlendirme zorunluluğu getirilmeli, trafik suçu işleyen sürücülere verilecek cezalar yeniden değerlendirilerek yasada belirtilen limitler daraltılmalıdır.	Emniyet Genel Müdürlüğü	1 yıl
83	Karayolu taşımacılığı yerine demiryolu ve denizyolu taşımacılığını özendirilecek politikalar oluşturulmalı. Halen kullanılan karayolları çift yol veya otoban hale getirilmelidir.	İçişleri Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Denizcilik Müsteşarlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	1 yıl
84	Trafik dersleri tüm eğitim kademelerinde verilmelidir. Trafik eğitim programlarının kazaların insanı temel alan bir yaklaşımla yeniden düzenlenmelidir. Trafik dersi veren öğretmenlerin meslek içi eğitim programlarında trafik bilinci konusunda duyarlılık kazandırılmalıdır.	Emniyet Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı, YÖK	1 yıl

85	Koruyucu önlemler planlanarak politikalar belirlenmeli. Kronik hastalıklarla ilgili epidemiyolojik çalışmalar yapılmalı. Bunun için kayıt sistemi geliştirilmelidir.	Sağlık Bakanlığı, Türk Tabipler Birliği, Üniversiteler	1 yıl
86	Sağlık hedefleri belirlenerek yaşlılara yönelik hizmet veren merkezlerde standardizasyon sağlanmalıdır. Spesifik problemlerine ve bakım ihtiyaçlarına yönelik destek grupları oluşturulmalıdır. Yaşlılarda özürülüğün erken teşhisi, değerlendirilmesi ve tedavisine yönelik programlar hazırlanmalı, yaşlı popülasyona hizmet verecek insan gücü yetiştirilmelidir.	SHÇEK, Emekli Sandığı, Sağlık Bakanlığı, Üniversiteler	1 yıl
87	Ana-Baba okullarının açılması, rehberlik merkezlerinin işlevsel hale getirilmesi. Gerekli donanımın sağlanması.	Milli Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Üniversiteler, Belediyeler	1 yıl
88	Ev kazalarında da diğer tüm kazalarda olduğu gibi topluma yönelik sağlık eğitimi yapılmalıdır. Evlerde oluşan kaza ve yaralanmalarda kişilerin hemen ulaşabileceği ve yardım alabileceği merkezler kurulmalı ve bu merkezler 24 saat hizmet vermelidir. Konuyla ilgili kitle iletişim araçlarından yararlanarak toplumun bilgilendirilmesi sağlanmalıdır.	T.C. Sağlık Bakanlığı, Çevre Bakanlığı, Belediyeler, Kitle iletişim araçları	1-2 yıl
89	Sağlık kuruluşlarında doğumu gerçekleştiren tüm bebeklere ulaşmak ve bu gerçekleştikten sonra daha periferik ulaşabilecek tarama organizasyonlarının temel sağlık hizmetleri veren birimlerinin de aktif olarak görev alması zorunlu kılınmalı, sosyal dernekler ve kurumların aktif olarak hizmete katılımları sağlanmalı, çocuk sağlığı ve hastalıkları uzmanları metabolik hastalıklar konusunda bilgilendirilmeli, tarama ve tedavi hizmeti verecek uydu merkezlerde çalışan hekim, laboratuvar personeli, diyetisyen, sosyal hizmet uzmanı gibi elemanların eğitilmesi.	Sağlık Bakanlığı, YÖK, Sivil Toplum örgütleri, konuyla ilgili meslek odaları	1-2 yıl
90	Gelişen merkezlerde hizmetin en üst düzeye ulaşması için gerekli hekim, diyetisyen, laborant, sosyal hizmet uzmanı gibi elemanların kadrolaşması, yenidoğan tarama programları kanunen zorunlu hale getirilmeli, metabolik hastalıklar hakkında bilgilendirecek, taramanın anlamını açıklayacak filmler, spot programlar hazırlatılarak kamuoyunun ilgisinin artırılmalıdır.	T.C.Sağlık Bakanlığı, Üniversiteler	1-2 yıl
91	Doğumsal metabolik hastalıklar hakkında hazırlanmış duyuruların ve spot programlar ücretsiz yayınlanmalı, konunun önemine dikkat çekilmesi için en çok izlenme zamanları seçilmelidir.	Sağlık Bakanlığı, basın yayın kuruluşları	1-2 yıl

92	Doğum sonrası K Vitamini ile kolaylıkla önlenebilen, yüksek maliyet gerektirmeyen uygulamaların yapılmalı, gebelikler düzenli izlenmeli, doğumlar sağlık merkezlerinde yapılmalı, risk taşıyan gebelerin belirlenmelidir.	Sağlık Bakanlığı, Üniversiteler, SSK, YÖK	1-2 yıl
93	Okula kayıt sırasında ve devamında özellikle göz, işitme, diş, skolyoz açısından, komplikasyonlar gelişmeden hastalığın erken dönemde fark edilerek önlem alınması sağlanmalı, temel sağlık bilgilerinin daha geniş bir topluma ulaşması sağlanmalıdır.	Sağlık Bakanlığı, Temel Eğitim ve Orta Öğretim Kurumları	1-2 yıl
94	Demir, iyot, folik asit vb. yasal düzenlemeleri yapılan eser elementlerin pratik hayata geçirilmesi sağlanmalı, süt çocukluğu döneminde kullanılan mamaların demir destekli olmaları sağlanmalı, mali güçlüğü olan ailelere destek sağlanmalıdır.	Tarım ve Köyleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Maliye Bakanlığı	1 yıl
95	Yenidoğan bebeklerin takiplerinin yapılması, aşılama zamanlarının aileye hatırlatılması. Nüfus müdürlükleri tarafından sağlık kurumlarına bilgi verilmesinin sağlanması. Aşılama programlarının geliştirilmesi. Aşı uygulamalarının sadece çocuklar için değil, yetişkinler ve yaşlılar için de uygulanması. Özellikle, İnfluenza ve Pnömonok aşılarının rutin olarak yapılması. Ülkemizde kullanılacak aşılardan dünya ülkelerince kabul edilmiş, etkililikleri gösterilmiş aşılardan özen gösterilmesi gerekmektedir.	Sağlık Kuruluşları	1-2 yıl
96	Özellikle rehabilitasyon Merkezlerinin olmadığı Güneydoğu Anadolu bölgesinde Toplum Temelli Rehabilitasyon projeleri hayata geçirilmelidir.	Üniversiteler İlgili Bakanlıklar Sivil Toplum Örgütleri	1-3 yıl
97	Sağlık Bakanlığı ve diğer ilgili kuruluşlarca çağdaş organizasyon modellerine konu ile ilgili mevzuatta yer verilmelidir.	İlgili Kurumlar Sağlık Bakanlığı	6ay-1 yıl
98	Engelli bireylerin rehabilitasyonu için bu konuda spesifik olarak çalışacak olan rehabilitasyon merkezler açılmalı ve mevcut merkezler yeniden gözden geçirilmelidir.	Sağlık Bakanlığı Milli Eğitim Bakanlığı Sivil Toplum Örgütleri Üniversiteler, Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri	1-3 yıl

99	Ülkemizde, aile bireylerinden başlayarak, toplumdaki tüm bireylerin özürllere yönelik tutumlarının daha iyi anlaşılması ve bu tutumların olumlu yönde değiştirilmesi amacıyla daha fazla araştırmalar ve projeler yapılmalı, bu çalışmalarını yapacak kişiler/kurumlar teşvik edilmeli ve desteklenmelidir.	Özürllere İdaresi Başkanlığı Üniversitelerin ilgili bölümleri Sivil Toplum Örgütleri Aile Araştırma Kurumu Tüm Eğitim Kurumları	1 yıl
100	Gereksinim duyulan literatürün artırılması için araştırma ve yayın fonlarının oluşturulması gerekmektedir.	MEB ve Üniversiteler İşbirliği Özürllere ile ilgili tüm kurum ve kuruluşlar	1 yıl
101	Özürllere yönelik rehabilitasyon, bilgi ve hizmete erişim, ulaşım, işyeri koşulları, acil yardım, spor, yönlendirme araçları, bilgi verici ve uyarıcı işaretler vb. teknolojilerin ulusal ölçekte üretileceği ve/veya dış ülkelerle işbirliği içinde isteyen kişi ve kurumlara sağlanabileceği Sanayi Bakanlığı ve Üniversitelerin işbirliği ile bir araştırma-geliştirme merkezi kurulmalıdır ve bu konularda toplumun eğitimi sağlanmalıdır.	İlgili tüm kurum ve kuruluşlar	1 yıl
102	Zihinsel özürllü çocukların eğitim ve rehabilitasyonu için Ankara, İstanbul ve İzmir dışındaki diğer illerde de yeterli sayıda merkez açılmalıdır.	İlgili Bakanlıklar Üniversiteler Sivil Toplum Örgütleri Yerel Yönetimler Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri	1 yıl
103	Özürllü bireylerin rehberlik ve danışmanlık yardımını mümkün olan en erken yaşta almaları için okulöncesi ve ilköğretim düzeyinde rehberlik ve danışmanlık hizmetlerine ağırlık verilmelidir.	MEB Sağlık Bakanlığı Üniversitelerin ilgili bölümleri Üniversite Hastaneleri	1 yıl
104	Erken eğitim programları yaygınlaştırılmalıdır.	MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Genel Müdürlüğü, Sağlık Bakanlığı Ana ve Çocuk Sağlığı Merkezleri Üniversitelerin ilgili bölümleri	1 yıl
105	Sekiz yıllık Temel Eğitim yasanın özürllerin eğitimine ve kaynaştırma eğitimine nasıl uyarlanacağı konusunda yönetmelik ve tüzükler hazırlanmalıdır.	MEB Üniversitelerin ilgili bölümleri	1 yıl
106	MEB' nin rehberlik ve danışmanlık politikasını oluşturması, hedeflerini ve hizmet modelini belirginleştirilmesi gerekmektedir.	MEB	1 yıl
107	Sekiz yıllık ilköğretim sürecinde özürllü öğrenciler için eğitim programları ve özürllü bireylerin ihtiyaçlarına yönelik bireysel programlar hazırlanmalıdır.	MEB Üniversitelerin ilgili bölümleri	1 yıl

108	MEB' na bağı okullarda kaynaştırma eğitimi, özel alt sınıf ve ünitelerinden yararlanamayacak seviyedeki özürli çocukların eğitimi için gerekli ortamlar ve programlar hazırlanmalı ve tüm illerde yaygınlaştırılmalıdır.	MEB Üniversitelerin ilgili bölümleri	1 yıl
109	Bölgesel koşullara uygun özel eğitim programları ve modelleri hazırlanmalıdır.	MEB Üniversitelerin ilgili bölümleri Özürli İdaresi Başkanlığı Yerel Yönetimler	1 yıl
110	MEB' na bağı ilk ve orta öğretim kurumları (MEB' na bağı Sağlık Meslek Liseleri, Mesleki ve Teknik öğretim kurumları) ile yüksek öğretim kurumlarında (Tıp Fakülteleri, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Sosyal Hizmetler, Psikoloji, Sosyoloji, Beden Eğitimi ve Spor, Özel Eğitim, Çalışma Ekonomisi vb.) ve yaygın eğitimde mevcut programlar gözden geçirilerek özürlilerin toplumsal yaşama tam katılımını, toplumda kabul görmelerini ve toplumun bu konuda bilinçlendirilmesini sağlayacak zorunlu dersler ve uygulamalar başlatılmalıdır.	MEB Üniversitelerin ilgili bölümleri Özürli İdaresi Başkanlığı YÖK Maliye Bakanlığı Sağlık Bakanlığı	1 yıl
111	Medya aracılığıyla ve okullarda düzenlenecek seminerler yoluyla özür, özürlilik ve kaynaştırma eğitiminin amaç, hedef ve sonuçları özürli bireylerin ailelerine, özellikle de özel ihtiyacı olmayan çocukların ailelerine aktarılmalıdır.	MEB, TRT Özürli İdaresi Başkanlığı Özel Televizyon Kuruluşları Yerel Yönetimler	1 yıl
112	Özürli bireylerin bakım ve eğitimleri için MEB ve SHÇEK' e bağı olarak açılacak olan özel eğitim kurumlarının açılma koşulları, yapılması ve hizmetlerin sunumu için standartların oluşturulması, izleme ve denetim mekanizmalarının yönetmeliklerinde değişikliklerinin yapılması ve özürliye yönelik hizmetlerin tek bir standartta yürütülmesi sağlanmalıdır.	MEB SHÇEK Genel Müdürlüğü Özürli İdaresi Başkanlığı	1 yıl
113	Mesleki orta öğretim kurumlarına başvuru koşullarında özürlilerin aleyhine olan ve eğitimde fırsat eşitliği ilkesine aykırı olan maddelerde ve uygulamalarda yeni düzenlemelere gidilmelidir.	MEB Özürli İdaresi Başkanlığı	1 yıl
114	573 sayılı Özel Eğitim Hakkında KHK' nin işlerlik kazanabilmesi için uygun anlayışla hazırlanmış tüm özür gruplarını kapsayan yönetmelikler ile tanı ve değerlendirme, bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanması, uygulanması, değerlendirilmesi, kaynaştırma ve destek hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin yönetmelikler ivedilikle çıkarılmalı, personelin bu yeni yaklaşım doğrultusunda hizmet içi eğitimleri sağlanmalıdır.	MEB Üniversitelerin ilgili bölümleri Özürli İdaresi Başkanlığı YÖK	1 yıl
115	Özürlilerin mesleki eğitimlerinin sağlanabilmesi için MEB' nin ilgili genel müdürlükleri arasında işbirliği ve eşgüdümün sağlanabilmesi için yönetmelikler hazırlanmalıdır. Ayrıca, sürekli eğitimin sağlanabilmesi için " Halk Eğitim Merkezleri" yeniden yapılandırılarak işler hale getirilmelidir.	MEB	1 yıl

116	Özel eğitimde kullanılan cihaz araç-gereç vb. teknolojilerin kullanımı ve tamiri için teknik personel yetiştirilmeli ve bu personelin istihdamı sağlanmalıdır.	MEB Üniversitelerin ilgili bölümleri Özel Sektör Sanayi Bakanlığı	3 yıl
117	Özürülere yönelik hizmetler disiplinlerarası bir çalışmayı gerçekleştirebilecek şekilde özürünün hem sağlık hem de günlük yaşama uyumunu kolaylaştıracak rehabilitasyonun ve eğitimin verilmesinde hekim, hemşire, psikolog, diyetisyen, sosyal hizmet uzmanı, fizyoterapist, çocuk gelişimi ve eğitimsi, özel eğitim uzmanı, özel eğitim öğretmeni, ev ekonomisti, eğitim odyoloğu, odyometrist, dil ve konuşma pataloğu, sosyolog, iş ve meslek danışmanı, iş uğraşı terapisti, prostetist, ortotist, odyolog, drama konusunda yetişmiş eğitimci, beden eğitimi uzmanı, program geliştirici ve konu ile ilgili çalışan benzeri uzman kişiler rehabilitasyon ve eğitim merkezinin niteliğine göre görevlendirilmelidir.	Sağlık Bakanlığı SHÇEK Üniversiteler YÖK Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı MEB Sivil Toplum Örgütleri	5 Yıl
118	Özürli bireye sahip aileleri özürüllük hakkında bilgilendirmek, ailelerin sorunlarına çözüm getirebilmek için uygulamalarında yardımcı olabilecek elemanların yetiştirilmesi ve bu elemanların eğitim kurumlarının rehberlik ve araştırma merkezlerinde görev almaları sağlanmalıdır.	MEB YÖK	2 Yıl
119	Fizyoterapist tarafından fiziksel fonksiyon, yetenek ve becerileri belirlenen eğitime alınacak özürülere mesleki eğitimde başarılı olabilmeleri için bilgi ve becerilerinin formal ve informal yolla tespit edilmesi, elde edilecek sonuca göre hangi meslekte eğitim göreceğinin saptanması gerekir. Bu tür hizmetlerin verilebilmesi için de "iş ve meslek danışmanlığı" adı altında uzman personelin ülkemizde de yetiştirilmesi uygun görülmektedir. Özellikle üniversitelerin özel eğitim ve çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri bölümlerinde, lisans düzeyinde uzman personel yetiştirilmeli ve bu personelin Özürülere İdaresi Başkanlığı, İş ve İşçi Bulma Kurumu ile MEB Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde istihdam edilmeleri sağlanmalıdır.	YÖK MEB İş ve İşçi Bulma Kurumu	2 Yıl
120	Özürünün doğumundan itibaren yaşamın her aşamasında (bebeklik,erken çocukluk, okulöncesi, okul çağı, mesleki rehabilitasyon, istihdam, iş yaşamı, yaşlılık) özür grubuna ve derecesine uygun olarak gereksinim duyacağı lise ve dengi eğitim almış personel bulunmamaktadır. Özürülere özellikle aile yanında, yatılı kuruluşlarda, çalıştıkları iş yerlerinde, özel eğitim okullarında eğitim ve bakımı ile ilgili olarak özürü ile fiilen görev alacak "ara meslek elemanları"nın yetiştirilmesi sağlanmalıdır.	YÖK MEB	2 Yıl
121	Odyoloji ve konuşma bozuklukları alanında lisans düzeyinde eğitim veren okulların acilen açılması ve odyolog sayısının hızla artırılması sağlanmalıdır.	YÖK	2 Yıl

122	İşitme ve konuşma yetersizliği olan bireylere ve ailelerine danışmanlık, rehberlik ve sağaltım yapmak üzere; işitme ve konuşma yetersizliği olan bireyin rehabilitasyonu alanında uzmanlaşan ve işitsel eğitim teknikleri ve konuşma terapisi konusunda bilgi ve deneyimlere sahip elemanlar yetiştirilmelidir.	YÖK	2 Yıl
123	Hastanelerde engelli çocuğu olduğunu ilk kez öğrenmiş aileye gerekli psikolojik yardımı yapmak üzere bu konuda uzmanlaşmış personele gereksinim duyulmaktadır. Ülkemizde de YÖK ile yapılacak işbirliği ve mevzuat düzenlemeleri sonucu bu konuda hizmet veren üniversitelerin ilgili bölüm ve anabilim dallarında bu konuda uzmanlaşmış personelin yetişmesi sağlanmalıdır.	MEB YÖK	1 Yıl
124	Hastanelerin pediatri kliniklerinde aileleri yönlendirmek ve rehberlik yapmak üzere özel eğitimci istihdam edilmelidir.	Sağlık Bakanlığı	1 Yıl
125	Mesleki tükenmişliğin tutumlar üzerindeki olası olumsuz etkisini azaltabilmek amacıyla, başta öğretmenler olmak üzere özürülü çocuklar ve gençlerle fiilen çalışan tüm elemanların çalıştıkları her yıla iki ay itibari hizmet süresi ilavesi yapılmalıdır.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Maliye Bakanlığı	2 Yıl
126	Farklı özür grupları dikkate alınarak özürülere hizmet verecek ve ailelerine danışmanlık yapacak personelin yeterliliğini artırmak için bu kişilere üst ihtisas yapma olanakları sağlanmalıdır.	YÖK	1 Yıl
127	Nörolojik bozukluklara bağlı gelişen konuşma ve yutma zorluklarının tedavisi için 4 yıllık eğitim veren İletişim Bozuklukları Yüksek Öğrenim Kurumu açılmalıdır.	YÖK	2 Yıl
128	Fizik tedavi ve rehabilitasyon uzmanlarının rehabilitasyon konularındaki ihtisas eğitimi standartlaştırılmalı ve niteliği artırılmalıdır.	YÖK Sağlık Bakanlığı	1 Yıl
129	Özürülerin günlük yaşam etkinliklerindeki bağımsızlığının artırılması, duyu-algı-motor eğitiminin uygulanması, el koordinasyonunun sağlanması, motor gelişimlerinin desteklenmesi ve mesleki rehabilitasyonun sağlanması konularında çalışmak üzere "iş ve uğraşı terapisti" yetiştirilmesi konusunda dört yıl eğitim veren yüksek okullar açılmalıdır.	YÖK	2 Yıl
130	İletişim fakültelerinin eğitim programlarına, özürüleri tanıtıcı ve özürülere ilişkin yayın ilkeleri konusunda bilgilerin verileceği bir ders konulmalıdır.	YÖK	2 Yıl
131	Özürülerle çalışan sağlık personeline verilen hizmetiçi eğitim programlarına özürülerle ilgili dersler konulmalıdır.	Sağlık Bakanlığı Üniversiteler	1 Yıl
132	Klinik mühendisliği bilim dalının Yüksek Öğretim Kurulu programlarında yer alması sağlanmalıdır.	YÖK	2 Yıl

133	Psikolojik Danışma ve Rehberlik mezunu olmayanların rehber öğretmen olarak atanmaları önlenmelidir.	MEB	1 Yıl
134	Okullardaki yönetici ve öğretmenler rehberlik ve özel eğitim konularında hizmetiçi eğitimden geçirilmelidir.	MEB Üniversiteler	1,5 Yıl
135	Engelli öğrencilerle çalışan rehber öğretmenlerin bireysel ve grupla psikolojik danışma becerilerini geliştirebilmeleri için hizmetiçi eğitimden geçirilmeleri sağlanmalıdır.	MEB Üniversiteler	1,5 Yıl
136	Rehber öğretmenler engelli öğrencilerin ailelerine aile rehberliği ve danışmanlığı hizmeti sunabilmeleri için hizmetiçi eğitimden geçirilmelidir.	MEB Üniversiteler	1,5 Yıl
137	Üniversitelerin Psikolojik Danışma ve Rehberlik programları arasındaki farklılıkları giderilmesi, ortak bir standardın oluşturulması ve akreditasyona gidilmesi sağlanmalıdır.	YÖK Üniversiteler	1,5 Yıl
138	Yeterli öğretim elemanına sahip olmayan üniversitelerin PDR programları açmalarına izin verilmemelidir.	YÖK	1 Yıl
139	Mesleğe yeni atanan rehber öğretmenlerin stajyerlik dönemlerini RAM'larda geçirmeleri sağlanmalıdır.	MEB	1 Yıl
140	Rehber öğretmenleri denetleyen müfettişlerin rehberlik ve psikolojik danışma alanından seçilmeleri sağlanmalıdır.	MEB	1,5 Yıl
141	Her okula özürlü çocuğun sınıfta dersleri takibine destek verecek en az bir özel eğitim öğretmeni veya özel eğitim konusunda sertifikası olan bir öğretmen atanmalıdır.	MEB	1 Yıl
142	Rehabilitasyon uzmanlarına ortopedik, nörolojik ve pediatrik rehabilitasyon alanlarında üst ihtisas yapma olanaklarının sağlanması konusunda İhtisas Tüzüğü Komisyonları'nda çalışmalar yapılmalıdır.	YÖK Sağlık Bakanlığı	2 Yıl
143	Hemşire lisans eğitimi içinde rehabilitasyon hemşireliği bahsi en az 2 kredilik bir ders olarak yerelmalı, ayrıca hemşireler için yüksek lisans konusu olarak belirlenmeli, özendirilmelidir.	YÖK Üniversiteler	2 Yıl
144	İlköğretim öğretmenlerinin, eğitimleri sürecinde mutlaka özel eğitim konusunda dersler almaları sağlanmalıdır.	YÖK	1 Yıl

145	Halen özür ve özel eğitim konusunda bilgisi olmayan öğretmenlere hizmetiçi eğitim verilmelidir.	MEB	1 Yıl
146	Rehabilitasyon alanlarında eğitimsiz kişilerin bu alanda çalışması veya çalıştırılmasına izin verilmemeli, yetişmiş personelin istihdamı sağlanarak kanuni denetim ve ceza uygulamaları işletilmelidir.	MEB SHÇEK Sağlık Bakanlığı	1-3 Yıl
147	Hastanelerin pediatri kliniklerinde ve ev ağırlıklı programlarda çalışmak üzere özel eğitimci, fizyoterapist, hekim, hemşire, diyetisyenden oluşan ekipler kurulmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	2 Yıl
148	Okul öncesi ve ilköğretim düzeyindeki okullara rehber öğretmen atanmalıdır.	MEB	2 Yıl
149	Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, ülkemizde de özürhüner ve spor bölümleri açılmalıdır. Özürhünerlere hitap eden spor dallarında özel eğitilmiş beden eğitimi ve spor uzmanları ile antrenörler bu bölümler aracılığıyla yetişmelidir. Uzmanlar özürhüner ve yapabileceği spor dallarını, sportif gelişimini irdelemeli, özel eğitim antrenörlerine rehber olmalı, antrenörler de okullarda ve spor kulüplerinde özürhünerlere spor yaptırmak için görevlendirilmelidir.	YÖK Spordan Sorumlu Devlet Bakanlığı	2 Yıl
150	Özürhüner konusunda bilgili ve duyarlı şehir plancısı ve mimarlar yetiştirilmesi için eğitim kurumlarında özürhünerle ilişkin araştırma ve çalışmaların geliştirilmesi, ders programlarında konunun sürekli irdelenmesi sağlanmalıdır.	YÖK	1 Yıl
151	Kamu ve özel sektörde görev yapan plancı, tasarımcı, mimar ve mühendisler özürhüner konusunda meslek ve hizmetiçi eğitimden geçirilmelidir.	TMMOB-İlgili Odalar Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Toplu Konut İdaresi başkanlığı Ulaştırma Bakanlığı Özürhüner İdaresi Başkanlığı	2 Yıl

152	Özürllere yönelik fiziksel çevrenin düzenlenmesinde, araştırma, tasarım ve uygulama aşamasında çalışmalar işbirliği içinde yapılmalıdır.	Mimarlar Odası Şehir Plancıları Odası Peyzaj Mimarları Odası Makine Mühendisleri Odası Elektrik Mühendisleri Odası İnşaat Mühendisleri Odası TMMOB-İlgili Diğer Meslek Odaları Üniversiteler TÜBİTAK Toplu Konut İdaresi Başkanlığı Bayındırlık ve İskan Bakanlığı TSE Yerel Yönetimler	Sürekli
153	Yerel yönetimler, kamu ve özel sektörün yapacağı proje ve çalışmaların Özürllüler İdaresi Başkanlığı koordinasyonu dahilinde sürdürülmesi sağlanmalıdır.	Yerel Yönetimler TMMOB-İlgili Meslek Odaları Üniversiteler Özürllüler İdaresi Başkanlığı	Sürekli
154	Gönüllü kurum, kuruluş ve kişilerden sağlanacak parasal yardımların, yapıya dönüşmesinin yanı sıra, araştırmaya kaynak olarak aktarılması sağlanmalıdır.	Yardım Alan Kurum ve Kuruluşlar	Sürekli
155	Özürllülerin erişebilirliğinin sağlandığı binalar ve projelerin ödül ve kredi kolaylıkları biçiminde teşvik edilmesi sağlanmalıdır.	Yerel Yönetimler Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Özürllüler İdaresi Başkanlığı	Sürekli
156	Özürllere yönelik araştırma ve uygulama projelerinin (yapı, ulaşım, iletişim vb.) ülke geneline eşit olarak dağılımı sağlanmalıdır.	DPT TÜBİTAK Ulaştırma Bakanlığı Yerel Yönetimler Özürllüler İdaresi Başkanlığı	Sürekli
157	Milli Eğitim Bakanlığı ve Yüksek Öğretim Kurumu tarafından ilköğretim, lise ve dengi okullar ile üniversitelerin çevre düzenlemeleri ve bina tasarımlarında özürllülerin erişimini sağlayacak tedbirlerin alınarak özellikle ortopedik özürllüler için ayrı okul yapımından vazgeçilmesi sağlanmalıdır.	MEB YÖK	1Yıl

158	Milli Eğitim Bakanlığı ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından kurulan veya bu kurumlara bağlı özel rehabilitasyon ve eğitim merkezlerinin erişilebilirliğinin gerektirdiği temel ilkeler belirlenmelidir. Açılacak merkezlerin konut alanlarında veya bu alanlara yakın yerlerde olması, kent genelinde dengeli olarak dağılması, mümkün olduğunca bağımsız ve bahçeli yapılarda yer alması ve çocuk oyun alanlarına/parklara yakın yerlerde kurulması için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.	MEB SHÇEK TSE Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Özürlüler İdaresi Başkanlığı	1 Yıl
159	Mevcut rehabilitasyon ve eğitim merkezleri ve yakın çevresinde tüm özür gruplarına yönelik fiziksel düzenlemeler TS 9111 No'lu standarda uygun olarak yapılmalı ve en kısa zamanda bu merkezlerde bulunması gereken temel fiziksel nitelikleri içeren ve yasal bağlayıcılığı olan bir çalışma başlatılmalıdır.	MEB SHÇEK Sağlık Bakanlığı Özürlüler İdaresi Başkanlığı	1 Yıl
160	Fiziksel çevrenin düzenlenmesinde özürler konusunda yapılacak araştırma ve çalışmalar için kamu ve özel sektörden gerekli yatırım sağlanmalıdır.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı TMMOB-İlgili Odalar Sivil Toplum Örgütleri Üniversiteler Toplu Konut İdaresi Başkanlığı Özürlüler İdaresi Başkanlığı	Sürekli
161	Türk Standartları Enstitüsü'nün hazırlayacağı özürlerle ilgili standartlarda özürler alanında uzman kişilerden oluşturulacak çalışma gruplarından faydalanılmasına yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.	TSE Üniversiteler/ Özürlüler İdaresi Başkanlığı	1 Yıl
162	Özürlülerle ilgili tüm standartların Türkiye şartlarına uygunluğu konusu araştırılarak gerekirse standartların revizyonu yapılarak, zorunlu hale getirilmelidir.	TSE Üniversiteler Özürlüler İdaresi Başkanlığı	1 Yıl
163	Medyada özürlerin toplumsal yaşama tam katılımı ve erişilebilir fiziksel çevre konusunun sürekli gündemde kalması sağlanmalıdır.	Kitle İletişim Araçları Sivil Toplum Örgütleri Özürlüler İdaresi Başkanlığı	Sürekli
164	Rehberlik bürolarının fiziksel koşulları engelli bireylerin ihtiyaçlarına göre iyileştirilmelidir.	MEB	1 Yıl
165	İşyerlerinin fiziksel ortamının özürli bireylere göre düzenlenmesi ve araç-gereçlerin ergonomik dizaynları konusunda işveren bilgi, teknik ve mali yönden desteklenmelidir.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Maliye Bakanlığı Üniversiteler	1 Yıl

166	Kent içi ulaşımda özürülülerin tüm kamu toplu taşıma araçlarından, toplu taşıma altyapısı ve sistemlerinden bağımsız olarak yararlanmasını sağlayıcı önlemler alınmalıdır.	Yerel Yönetimler	1 Yıl
167	Kentlerarası ulaşımda karayolu, demiryolu, havayolu ve denizyolu yolcu taşımacılığında kullanılan taşıtların, durakların, istasyonların, otogarların, havaalanlarının, iskele ve limanların, konaklama tesislerinin ve diğer ulaşım sistemleri ile kesişim alanlarının özürülülerin kullanımına uygun hale getirilmesine yönelik yasal düzenlemeler yapılmalıdır.	Ulaştırma Bakanlığı Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	1 Yıl
168	Konut üretiminde özürülülere ayrı konut yapımı değil, tüm konutlarda "uyarlanabilir konut" üretimi temel yaklaşım haline getirilmeli, "tam erişilebilir konutlar" için teşvikler konut politikalarında yerelmalıdır.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Toplu Konut İdaresi Başkanlığı DPT Yerel Yönetimler	1 Yıl
169	İletişim hizmetlerine tüm özürülülerin erişebilirliğinin sağlanması için hizmet ve teknolojilere erişim konusunda yasal düzenlemeler yapılmalıdır.	Ulaştırma Bakanlığı Kitle İletişim araçları Üniversiteler	2 Yıl
170	Kamuya açık haberleşme araç ve tesisleri özürülülerin kullanımına uygun ölçü, nitelik ve konumda yeniden düzenlenmelidir.	PTT Türk Telekom Yerel Yönetimler	1 Yıl
171	Kentsel hizmet veren yerel yönetimler ve kamu kurumları bilgisayar teknolojisini kullanarak bilgi ve hizmet sunumlarını hızlandıracak önlemler alınmalıdır.	Yerel Yönetimler Ulaştırma Bakanlığı	2 Yıl
172	Özürülüler için erişilebilir tesisler (idari, sağlık, kültürel, eğlence merkezleri vb.), özürülüler için uygun otobüsler ve güzergahları belirten kolay anlaşılabilir "kent rehberleri" hazırlanmalıdır.	Yerel Yönetimler	2 Yıl
173	Kentlerarası taşıma politikaları trafik kazalarını ve özürülülüğü önlemeye yönelik olarak yeniden düzenlenerek denizyolu ve demiryolu taşımacılığına ağırlık verilmelidir.	Ulaştırma Bakanlığı DPT	2 Yıl